

İTHAKİ DÜNYA KLASİKLERİ

VIRGINIA WOOLF

MRS. DALLOWAY

Çeviren

SİNEMİS KAMER ŞAHİN

ithaki

MRS. DALLOWAY

Mrs. Dalloway, çiçekleri kendisinin alacağını söylemişti.

Lucy'nin halihazırda yapması gereken işler vardı çünkü. Sözelimi kapılar menteşelerinden sökülecekti, Rumpelmayer'dan¹ adamlar gelecekti. Hem sonra, diye düşündü Clarissa Dalloway, ne sabahtı ama – kumsaldaki çocuklara bahşedilmişçesine taze.

Ne cümbüş ama! Nasıl bir kendini bırakış! O büyük, camdan kapıları açıp –menteşelerin gıcirtısı şimdi bile kulağındaydı– Bourton'ın² temiz havasına daldığında da böyle hissetmişti. Nasıl tazecik, nasıl sakin ve şimdikiinden nasıl da daha durgun olurdu hava sabahın o ilk demlerinde; bir dalganın çırpıntısı, bir dalganın öpücüğü gibi; serin ve keskin belki, ancak (o zamanlar on sekiz yaşın-

- 1 Rumpelmayer and Co.: Ev dekorasyonunda değişiklikler yapmak, yeni eşyaları taşımak ya da mevcut eşyaların yerlerini değiştirmek gibi konularda hizmet veren Westminster, James's Caddesi'nde yer alan bir şirket.
- 2 Hayali bir sayfiye evi. Bekârlık soyadı Parry olan Clarissa Dalloway'in aile evi. Severn Nehri'ni yukarıdan görür. Dolayısıyla Woolf, Bourton'ı olasılıkla Gloucestershire'in Cotswold tepeleri arasında, Gloucester'a ve Septimus'un memleketi Stroud'a yakın bir yerde hayal etmiştir.

daki bir genç kız için) ağırbaşlı ve mağrur; orada, ardına kadar açık cam kapının önünde durmaktayken işte, korkunç bir şeyin eli kulağındayken sanki, çiçeklere bakıyor, ağaçlara bakıyordu; sis dumanlarının dalların arasından esip geçişini, ekin kargalarının yükselip alçalışını gözlüyordu, ta ki Peter Walsh, “Sebzeler seni düşündürüyor mu?” diye sorana (böyle mi sormuştu gerçekten?), kendisi ise, “İnsanları karnabahlara tercih ederim,” diye yanıt verene kadar (böyle mi yanıt vermişti gerçekten?). Bir sabah kahvaltıda, taraçaya çıktığı vakit söylemiş olmalıydı bunu Peter Walsh. Bugünlerde Hindistan’dan dönecekti. Haziran mıydı, temmuz muydu verdiği tarih, unutmuştu Clarissa; Peter Walsh’un mektupları hayli sıkıcı olurdu zira; onun bir şeyleri söyleyişiydi insanın aklında kalan; gözleriydi, çakısıydı, gülümsemesi, somurtmasıydı ve geri kalan milyonlarca şey uçup gittiğinde –ah ne tuhaf!– lahanalar hakkında ettiği bir-iki laftı.

Kaldırımında durmuş, Durtnall’ın¹ kamyonetinin geçmesini beklerken sırtını dikleştirdi. Büyüleyici bir kadın, diye düşündü Scrope Purvis, Clarissa için (Westminster’da² kişi yan komşusunu ne kadar tanıyabilirse o kadar tanıyordu onu); kuş gibi, mavi-yeşil bir alakarga gibi daha doğrusu, öyle hafif, canlı ve neşeli –üstelik ellisini geçmiş olmasına rağmen–, hastalığından beri epey solmuş hoş. İşte öy-

1 Durtnall and Co: Nakliye, depo, demiryolu taşımacılığı ve yükleme hizmetleri veren Bartholomew Close adresinde yer alan bir şirket.

2 Thames Nehri’nin kuzey kıyısında bulunan Westminster kenti tüm hükümet ofislerini, Avam Kamarası ve Lordlar Kamarası’nı (birlikte Westminster Sarayı olarak bilinir), Westminster Abbey’i ve Londra’nın her iki Kraliyet sarayını (Buckingham ve St. James’s) içinde barındırır.

lece tünemiş, kaldırımında bekliyor Clarissa; Scrope Purvis'i görmüyor bile karşıya geçecek, dimdik duruyor ciddiyetle.

Zira Westminster'da yaşıyorsa kişi –ki kaç yıldır yaşıyordu kendisi? Yirmiye geçmiş midir?– ister trafiğin ortasında kalakalmış ister gecenin bir yarısı uykusundan uyanmış olsun, Clarissa emindi ki, bir şekilde, tuhaf bir sessizliğin ya da ağırbaşlılık hâlinin hüküm sürdüğünü fark ederdi; betimlenemez bir duraksama ya da bir nevi havada asılı kalmaydı belki bu hâl (hoş bu hissin nedeni, gripin¹ yorduğu kalbi de olabilirmiş, öyle diyorlardı), tam da Big Ben vurmadan hemen önce duyumsanan. Ve işte! Big Ben vuruyor. İlk bir uyarı niteliğinde, bir müzikalmişçesine, ardından saat başını vuruyor, geri alınamaz olanı. Kurşundan daireler havada çözünüyor. Ne budalayız, diye düşündü Clarissa, Victoria Caddesi'ni² geçerken. Neden böyle sever insan, Tanrı bilir, neden böyle görür, bir araya getirir, inşa eder, sonra altüst eder ve her dakika yeni baştan yapar; değil mi ki en kılıksızlar bile, kapı önlerinde oturan (ve boyuna içen) en düşkün zavallılar bile yapar aynı şeyi: Hayatı sevdiklerinden – tam da bu nedenden işte, parlamento kararlarıyla falan önü alınamaz bunun, emin Clarissa. İnsanların gözlerinde, salıncakta sallanmalarda, başiboş gezinmelerde, güçbela yürümelerde, feryat figanlarda, curcunalarda, at arabalarında, otomobillerde, omnibüslerde, kamyonetlerde, ayaklarını sürüye sürüye yürüyen sandviç kostümlü adamlarda, bandolarda, laternalarda, başının üstünde seyreden bir uçağın zaferinde,

1 İspanyol grip.

2 Büyük bir kısmı 1850 ve 1880'lerde yapılan cadde bugün modern yapılarıyla meşhurdur.

çınlamasında, o tuhaf, tiz sesinde mevcuttu sevdiği her şey Clarissa'nın, hayat mevcuttu kısacası, yahut Londra. Yahut haziran ayının tam da bu ânı.

Doğruydu, haziranın ortasıydı keza. Savaş bitmişti; geçen gece büyükelçilikte, o tatlı delikanlı öldüğü ve şimdi de eski Manor House kuzenlerden birine kalacağı için öylesine üzgün duran Mrs. Foxcroft gibileri için hâlâ sürüyor olması hariç elbet; yahut, Leydi Bexborough için de –bir dükkân açmış, öyle söylüyorlar– elinde sevgili John'unun öldüğünü bildiren bir telgraf tutan; ama bitmişti işe, Tanrı'ya şükür ki bitmişti savaş. Hazırandı. Kral ve kraliçe yeniden saraydaydı.¹ Hem dört bir yanda, bu kadar erken bir saat olmasına rağmen, tırıs giden atların nal sesleri kriket sopalarına çarpan topların tıkırtısına karışıyordu; sabah saatinin gri-mavi havası, Lord's, Ascot, Ranelagh ve diğerlerinin² üstüne çökmüş, hepsini sarıyor, gün ilerleyince dağılmayı bekliyordu; midilliler başlarını yere, çimenlerin üstüne doğru eğmişler, ön ayakları yere değdiği an sığıyorlardı, şurada genç adamlar sağa sola koşturuyor, burada tüm geceyi dans ederek geçirdikten sonra şimdi de o tuhaf, tüylü köpeklerini koşuya çıkarılmış genç kızlar içlerini gösteren müslin elbiseleri içinde kıkırdaşıyorlardı; şimdi, günün bu saatinde bile, saygıdeğer dul hanımefendiler arabalarına binmiş, gizemli birtakım işlerini halletmeye gidiyorlardı; dükkân sahipleri

1 1923 senesinde tahtta V. George (1865-1936) vardı. Tahta 1910'da çıkan V. George 1893'te Teck Prensesi Mary (1867-1953) ile evlenmişti. Victoria'nın 1837'de kraliçe olmasından beri de kraliyetin Londra'daki ikametgâhı Buckingham Sarayı'dır.

2 Kriket sahaları.

vitrinlerine yalancı ve gerçek elmaslarını ya da birbirinden güzel, deniz yeşili broşlarını Amerikalıların dikkatini çekmek için 18. yüzyılı anımsatacak bir arka plan eşliğinde yerleştiriyorlardı (ama insan bu devirde ekonomi yapabilmeli, Clarissa kendini Elizabeth için alelacele bir alışverişe kaptırmayacak), ah Clarissa da saçma ve delice bir tutkuyla severdi bu taşları, kendini onlara ait de hissedirdi üstelik; değil mi ki ataları, George'ların zamanından¹ saraylı kimselerdi, o da bu gece davetini verecek, ışıklar saçarak parıl parıl parlayacaktı. Oysa bir yandan ne de tuhaftı –bu esnada Park²'a² giriyordu– bu sessizlik, sis, uğultu, ağır ağır yüzmekte olan mutlu mesut ördekler, badi badi yürüyen keseli kuşlar, hem şu sırtını hükümet binalarına vermiş bu tarafa doğru gelen de kimdi, kraliyet mührü taşıyan bir evrak çantası vardı elinde, kimdi bu, ah, Hugh Whitbread'den başkası değildi elbet, eski dostu Hugh – ah o sevilesi sayılası Hugh!

“Günaydın, Clarissa!” dedi Hugh olanca teklifsizliğiyle, neticede birbirlerini çocukluktan beri tanırlardı. “Nereye böyle?”

“Hiç, Londra'da yürümeyi seviyorum,” dedi Mrs. Dalway. “Gerçekten, kırlarda yürümekten çok daha güzel.”

Hugh'lar ise –maalesef– doktora gitmek için gelmişlerdi buraya yalnızca. Başkaları sergi gezmek, operaya git-

- 1 I. George'un 1714'te tahta çıkışından IV. George'un 1830'daki ölümü arasında herhangi bir zaman. Fakat bu bağlamda bu ifade büyük olasılıkla “18. yüzyılda herhangi bir zaman”ı ifade eder.
- 2 Londra Kraliyet Parkları'nın en eskisi olan St. James Parkı 23 hektarlık bir alana yayılmış, Buckingham Sarayı ile Westminster Sarayı yakınında yer almaktadır.

mek, kızlarını dışarı çıkarmak için gelirdi; Whitbread'ler ise "doktora görünmek için" gelmişlerdi. Evelyn Whitbread'i ziyaret etmek için sayısız kez hastaneye gitmişti Clarissa. Evelyn yine rahatsız mıydı yoksa? Bu sıralar pek keyifsiz, dedi Hugh; dudaklarını hafifçe büktüğü ve erkeksi, fazlaca yakışıklı, kusursuz giyimli (zaten her zaman güzel giyinirdi ama şimdi saraydaki işi nedeniyle daha da özenli olması gerekiyordu anlaşılan) vücudunu hepten şişirdiği bir hareketle karısının çok ciddi olmayan ve eski bir dostları olarak Clarissa Dalloway'in daha fazla detaya ihtiyaç duymadan anlayabileceği bir rahatsızlığı olduğunu ima etti. Ah tabii ki, tabii ki anlıyordu Clarissa; ne fenaydı Evelyn'in çektiği; Clarissa bir kız kardeş yakınlığı duydu Evelyn'e ve başındaki şapkayı fark etti birden. Sabahın bu erken saati için pek de uygun düşmeyecek bir şapka seçmişti sanki, öyle değil mi? Hep böyle olurdu zaten; telaşlı hareketleriyle Hugh -şapkasını abartılı hareketlerle çıkaran, Clarissa'nın pek âlâ on sekiz yaşında bir genç kızdan farksız olduğuna güvence veren ve bu akşam elbette ki Clarissa'nın davetine gelecek olan, Evelyn kesinlikle gitmesi konusunda ısrarcı olmuştu, ama belki öncesinde, saraydaki, Jim'in oğlanlarından birini de beraberinde götüreceği bir partiye katılacağından biraz geç kalabilecek olan Hugh- onun her zaman kendisini biraz eksik biraz mahcup, belki okullu bir kız gibi hissetmesine neden olurdu; ama ona olan bağlılığından, biraz da onu sanki kendini bildi bileli tanıyor olduğundan, kendince iyi bir insan olduğunu düşünürdü Clarissa, Richard sinir olurdu, Peter Walsh'e gelince, Hugh'u sevdiği için, şu zamana kadar affedememişti Clarissa'yı.

Bourton'daki her bir sahneyi hatırlıyordu Clarissa – öfkeden deliye dönmüş Peter ve hiçbir şekilde onun dengi olmayan Hugh; tabii bu demek değildi ki Hugh ne Peter'ın dediği gibi katıksız bir akılsız ne de züppenin tekiydi. Yaşlı annesi avlanmayı bırakmasını ya da kendisini Bath'e¹ götürmesini istediğinde, bunların hepsini tek kelime etmeden yapmıştı, sahiden de bencil denemeyecek bir insandı. Peter'ın Hugh'nun ne kalbi ne de beyni olduğu, safi bir İngiliz beyfendisinin hâl ve tavırlarından başka hiçbir şeyi olmadığını söyleyip durmasına gelince... Sevgili Peter'ı büsbütün tepesi attığında böyle konuşurdu yalnızca; bazen çok ama çok zor, katlanılmaz biri olabiliyordu belki sahiden ama işte, böylesi bir sabahta onunla birlikte yürümek de harikulade olurdu.

(Haziran, ağaçlardaki yaprakların tümünü alıp götürmüştü. Pimlico'lu² anneler bebeklerini emziriyorlardı. Donanma'dan Deniz Kuvvetleri'ne mesajlar gidiyordu. Arlington Caddesi ve Piccadilly, Park'ın havasını okşar ve yapraklarını sıcaklıkla, parıltılarla ve Clarissa'nın sevdiği o kutsal canlılık dalgalarıyla havaya kaldırır gibiydi. Dans etmek, ata binmek, ah, Clarissa tüm bunları nasıl da seviyordu.)

Belki yüz yıldır ayrıydılar Peter'la; Clarissa tek bir mektup dahi yazmamıştı, Peter'ın yazdıkları ise alabildiğine kuruydu ama ansızın aklına düşmüştü işte Clarissa'nın, şimdi burada yanımda olsa ne derdi acaba?

- 1 İngiltere'nin güneybatısında, Somerset bölgesinde yer alan, kaplıcalarıyla ünlü bir kasaba.
- 2 Chelsea Bridge Road, Ebury Street ve Vauxhall Bridge Road arasında, Westminster'in bitişiğinde yer alan bölge. 1923 senesinde sosyal olarak bugünkünden daha karışık bir vaziyeteydi.

Bazı günler, bazı görüntüler Peter'in anısını taşırdı, sakinlikle hatırlardı o zamanlar Clarissa onu, o eski acılık burmadan ağzını; belki de insanları sevmiş, önemsemiş olmanın ödülü buydu; tatlı bir sabahta, St. James Park'ının orta yerinde ona geri dönüyordu tüm sevdikleri – evet, böyle oluyordu sahiden. Ama Peter... Hava ne kadar güzel olursa olsun, ağaçlar da, çimenler de, pembeler giymiş o küçük kız da... Peter tüm bunların bir tekini bile görmezdi. Clarissa söylerse gözlüklerini takar, öylece bakardı ancak. Onu ilgilendiren, dünyanın ahvaliydi; Wagner'di, Pope'un şiiirydi, insanların sonsuza uzanan karakter özellikleri ve tabii Clarissa'nın ruhundaki kusurlar. Ah, nasıl da aşağılardı onu! Nasıl da tartışırlardı! Bir başbakanla evlenecekti Clarissa, salonundaki merdivenlerin başında duracaktı, "Kusursuz bir ev sahibesi olursun sen," demişti ona Peter (Clarissa da odasına gidip ağlamıştı), "kusursuz bir ev sahibesi olmaya yarayan tüm özellikler var sende."

İşte şimdi bile, St. James Park'ının orta yerinde bile, Peter'la tartışır buluyordu kendini Clarissa; onunla evlenmemekte haklıydı, böyle söylüyordu kendi kendine hâlâ – nitekim evlenmemişti de. Çünkü en nihayetinde evlilik, aynı evin içinde yaşayan, aynı evin içinde günleri birlikte sıralayan iki kişiye biraz özgürlük, biraz bağımsızlık tanıyabilmeliydi; nitekim Richard bunu veriyordu ona, o da Richard'a elbet. (Sözgelimi, bu sabah neredeydi Richard? Bir komite toplantısı mı ne varmış, Clarissa hiçbir zaman ne olduğunu sormazdı.) Oysa Peter'la her şey paylaşılmak zorundaydı, her şeyin derinine inilmeliydi. Ah, bu katlanılmazdı, çeşmenin yanındaki o küçük bahçeyi anımsıyordu şimdi, Clarissa orada Peter'dan ayrılmak

zorundaydı, yoksa emindi ki mahvolacaklardı, her ikisi de yanacak, yıkılacaklardı; yine de bunun acısını, gamını kalbine saplı bir ok gibi taşımıştı yıllar boyunca; konsere gittiği bir sefer birilerinin ona, Peter'ın Hindistan'a giderken gemide tanıştığı bir kadınla evlendiğini söylediğinde içine düştüğü dehşeti duyumsadı sonra. Tüm bunları unutmaması mümkün değildi. Soğuk, kalpsiz, geri kafalısın, demişti Peter ona. Peter'ın ona ne kadar değer verdiğini Clarissa hiç anlayamamış. Belli ki şu Hintli kadınlar¹ anlıyordu; aptal, güzel, basit kuş beyinliler. Clarissa boş yere merhamet ediyordu. Zira keyfi yerindeydi Peter'ın; Clarissa'yı temin ederdi ki çok ama çok mutluydu, konuştukları şeylerin hiçbirini yapmamıştı gerçi, hayatı da baştan ayağa bir başarısızlıktı bir de, ama olsun. Ah, Clarissa hatırladıkça öfkeleniyordu.

Park'ın kapısına varmıştı. Bir anlığına durup Piccadily'deki omnibüslere baktı.

Yo, dünyadaki hiç kimse için o şöyledir, bu böyledir gibi laflar etmeyecekti. Kendisini çok genç hissediyordu, aynı zamanda da alabildiğine yaşlı. Hem her şeyin içinden, tıpkı bir bıçakla yararmışçasına geçiyor, hem de her şeyin dışında, safi seyirci olarak kalıyordu. Daimi olarak hissettiği şey –taksileri izliyordu şimdi de– dışarıda kalma duygusuydu, denizden uzak düşme hâli ve yalnızlık; bir gün bile yaşamak hep çok ama çok tehlikeli gelmişti ona. Kendini zeki ya da herkesten farklı saymazdı. Fräulein Daniels'in öğrettiği birkaç parça şeyle nasıl sürdürmüştü hayatını, kim bilir. Hiçbir şey bildiği yoktu, ne bir yabancı dil konuşabilirdi ne de tarih bilirdi; yatağına uzanıp ka-

1 Hindistan'daki İngiliz kadınlar kastediliyor.

rıstırdığı hatıratlar hariç tek tük okurdu; yine de şimdi etrafını saran her şey onu içine çekebiliyordu; arabalar geçmeye devam ediyordu... Hayır, Peter için de kendisi için de şöyleyimdir, böyleyimdir demeyecekti.

Yürümeye devam ederken, tek yeteneğinin insanları âdeta içgüdüsel olarak tanıyabilmek olduğunu düşündü. Onu herhangi biriyle bir odaya kapatsanız örneğin, tıpkı bir kedi gibi ya sırtını kabartarak diklenir ya da mırılama başlardı. Devonshire'daki ev, Bath'deki ev,¹ beyaz kakadunun olduğu ev,² hepsinin ışıkları birden yanıverdi Clarissa'nın gözünde; Sylvia'yı, Fred'i, Sally Seton'ı, böyle bir sürü insanı daha hatırladı; gece boyu dans etmelerini, pazaryerine doğru ağır ağır giden arabalarını, Park'tan geçerek eve doğru araba sürüşlerini. Bir keresinde Serpentine'a³ bir şilin atmıştı. Ama herkes bir şeyler hatırlardı hatırlamasına; onun sevdiği ise buydu,

- 1 Piccadilly'de bulunan Devonshire House 1734-1737 yılları arasında 3. Devonshire Dükü William Cavendish için inşa edilip 1918'de 9. Dük tarafından satılmış, 1924'te de yıkılmıştır. Pek çok gösterişli partiye ev sahipliği yapmıştır. Bath House ise 1960'ta yıkılmadan önce Bolton Caddesi'nin batı köşesinde, 82 Piccadilly adresinde yer alıyordu. 1923'te Lord ve Leydi Ludlow tarafından kullanılmaktaydı (*PO*, s. 580).
- 2 Günümüzde yıkılmış olan bu ev, Burdett-Coutts Baronesi Angela Georgina Burdett-Coutts'a (1814-1906) ait olup Mayfair'de Stratton Street No. 1 adresinde yer alıyordu. Evde, Piccadilly'ye bakan büyük cumbada bulunan daire şeklindeki bir tünekte, "geçen omnibüslerin üst katındaki kişilerin göz hizasında" beyaz bir kakadu asılı dururdu. Buckingham Sarayı'ndaki kraliyet standartlarına benzer şekilde, kuşun amacı, ev sahibinin mülkte olduğunu göstermekti". Diana Orton, *Made of Gold: A Biography of Angela Burdett-Coutts* (Londra: Hamish Hamilton, 1980), s. 2.
- 3 Hyde Park'ta Westbourne Nehri'ne set çekilerek 1730 senesinde oluşturulan göl.

buradaydı, şu andaydı, tam önündeydi; arabanın içindeki şişman kadındı. Öyleyse, diyordu Bond Caddesi'ne doğru yürürken, kaçınılmaz sona geldiğinde bir şey fark edecek miydi; tüm bunlar Clarissa'nın yokluğunda da sürüp gitmeye teşneydi, Clarissa buna güceniyor muydu yoksa, ölümün mutlak bir son olduğu inancında teselli bulmuyor muydu? Ama şimdi, bir şekilde, Londra'nın sokaklarında, şeylerin meddücezrinde yaşayan oydu, hayattaydı, Peter da öyle, birbirleri içinde yaşıyorlardı, Clarissa emindi ki evindeki bitkilerin de bir parçası kendisiydi, ya da şuradaki çirkin, döküntü evin, hiç tanışmadığı insanların da bir parçasıydı; en iyi bildikleri arasında ise bir sis gibi seriliydi, ağaçların sisli havayı yukarı kaldırması gibi bu insanlar da onu dalları üzerinde yükseltirlerdi ve yine bir sis gibi Clarissa da her yere yayılıyordu, hayatı oluyordu, kendisi oluyordu. Ama Hatchard'ın¹ vitrinine bakarken hayal ettiği de neydi? Neyi geri kazanmaya çalışıyordu? Bir kitabın anlattığı hangi kırsalın beyaz şafağı şimdi önünde apaçıktı?

Ne güneşin sığığında kork artık
Ne de öfkeli kışın celalinden²

Dünya yaşantısının bu son çağı herkesin, tüm erkeklerin ve tüm kadınların içine işlemiş, gözyaşlarından bir kuyu açmıştı. Gözyaşları ve acılar; cesaret etmeler ve sebat göstermeler, kusursuz bir dik duruş ve metanetli da-

- 1 1801'de John Hatchard'ın açtığı, 187 Piccadilly adresinde bulunan ünlü bir kitapçı.
- 2 Shakespeare'in *Cymbeline*'inde Arviragus ile Guiderius'un söylediği şarkının ilk iki dizesi.